

Nieuwsbrief jrg 6, nr 15, juli 2023

Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting

De Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting heeft tot doel het bevorderen van onderzoek, onderwijs en verspreiding van kennis over Martin Luther en zijn theologie, alsmede over de geschiedenis van het lutheranisme in het algemeen en die van het lutheranisme in de Nederlanden in het bijzonder. Daartoe heeft de stichting een bijzondere hoogleraarsplaats gevestigd aan de Theologische Universiteit Kampen. | Utrecht. Deze leerstoel wordt bezet door prof. dr. Sabine Hiebsch.

De Janskerk in Utrecht. Op 7 september vindt hier de opening van het academisch jaar van de TU plaats.

Inhoud

Prof. dr. Sabine Hiebsch herbenoemd op Leerstoel Lutherana	2
De Diaconie van de E.L.G. Zaandam verlengt haar sponsorschap	2
Colleges lutherse kerkgeschiedenis aan de Theologische Universiteit	3
Master Algemeen Kerkgeschiedenis	5
Presentatie van de KBLs-Leerstoel in de lutherse synode	5
Column van prof. dr. Sabine Hiebsch.....	6

Prof. dr. Sabine Hiebsch herbenoemd op Leerstoel Lutherana

U heeft het al op www.kbls.nl kunnen lezen: Prof. dr. Sabine Hiebsch is na de succesvolle invulling van haar eerste zesjarige termijn op de Kooiman-Boendermaker Leerstoel voor Luther en de geschiedenis van het (Nederlandse) lutheranisme, door het College van Bestuur van de Theologische Universiteit Kampen|Utrecht per 1 mei 2023 herbenoemd voor een nieuwe periode van zes jaar.

De contractondertekening vond plaats op 28 maart tijdens een feestelijke bijeenkomst van de KBLS-bestuursleden en het College van Bestuur van de TU aan de Plompetorengracht in Utrecht, de nieuwe vestigings plaats van de TU. Enkele sponsors waren daarbij ook aanwezig. Pim Boven, voorzitter van het College van Bestuur, ds. Ilona Fritz, KBLS voorzitter a.i,

© Piet Derksen-Kamp

dr. Hans van der Meer, lid van het curatorium van de leerstoel en prof. dr. George Harinck, rector van de TU, voerden het woord en uitten allen hun tevredenheid over de eerste contractperiode en hun blijdschap over de herbenoeming. Lees [hier](#) het volledige persbericht

De Diaconie van de E.L.G. Zaandam verlengt haar sponsorschap

Sinds 2017 is de Diaconie van de E.L.G. Zaandam sponsor van de KBLS-Leerstoel. In 2022 besloot het College van Diakenen ook de nieuwe contractperiode van prof. dr. Sabine Hiebsch te blijven sponsoren. Het College verdubbelde zelfs de bijdrage voor de komende zes jaar! Voor de Diaconie is de KBLS-Leerstoel een van haar diaconale projecten, waarmee zij zich inzet

ds. Ilona Fritz en de heer Willem Littel op bezoek bij de lutherse gemeente Zaandam, 8.1.23,
© Piet Derksen-Kamp.

voor belangrijke lutherse doelen. Naast de jaarlijkse sponsorbijdrage wordt in de diensten van de lutherse gemeente Zaandam ook regelmatig gecollecteerd voor de leerstoel. Wij zijn als bestuur van de KBLS zeer verheugd over deze sponsoring door de Diaconie van de E.L.G. Zaandam en over de betrokkenheid die daaruit spreekt.

Op de website van de lutherse gemeente Zaandam wordt uitgebreid aandacht besteed aan de leerstoel van prof. dr. Sabine Hiebsch:
<https://www.luthersekerkzaandam.nl/diaconie>

Colleges lutherse kerkgeschiedenis aan de Theologische Universiteit

Terwijl ik dit stuk schrijf, moeten de laatste tentamens nog gemaakt en nagekeken worden. En moet ik nog een aantal papers lezen.

Mijn drukste onderwijsperiode van mei tot juli ligt bijna achter de rug. In deze periode geef ik colleges kerkgeschiedenis in de bachelor 1 en 2, en in mijn mastermodule over de geschiedenis van het Nederlandse lutheranisme in de 16^e-18^e eeuw, die onderdeel is van de Master Algemeen Kerkgeschiedenis.

Het is ieder jaar weer prachtig om studenten enthousiast te zien worden over Luther en de geschiedenis van het Nederlandse lutheranisme.

De bachelor 1 colleges werden dit jaar voor het eerst op de nieuwe locatie aan de Plompetorengracht in Utrecht gegeven. Het voordeel van de locatie Utrecht bleek ook in de colleges kerkgeschiedenis. Naast eigen bachelor en premaster studenten, waren er ook studenten van verschillende faculteiten van de Universiteit Utrecht: Franse taal- en letterkunde, rechten, geneeskunde, geschiedenis en culturele antropologie. Zij hadden kerkgeschiedenis gekozen als invulling van de vrije ruimte in hun studie. Deels hebben zij een christelijke achtergrond en zagen dit als hun kans om een stuk theologie te kunnen studeren. Sommigen gaven ook aan volgend jaar opnieuw een module aan de TU te willen volgen.

Mijn colleges in de bachelor 1 en in de Master Algemeen Kerkgeschiedenis werden zoals in eerdere jaren ook afgesloten met een dagexcursie. Deze excursies zijn een combinatie van colleges op locatie en het bekijken en bestuderen van luthers erfgoed

Excursie naar luthers Amsterdam

De bachelor 1 studenten bij Bijzondere Collecties, Allard Pierson Amsterdam.

Met de bachelor studenten ben ik naar luthers Amsterdam geweest. Wij begonnen, zoals in eerdere jaren ook, in de Oude Lutherse Kerk aan het Spui. Ik ben altijd weer blij als dat lukt. Doordat de Universiteit van Amsterdam de kerk bijna dagelijks als aula gebruikt voor colleges, promoties en inauguraties is het altijd passen en meten. Maar Wim van Houten van het Kerkelijk Service Bureau wist het ook dit jaar weer mogelijk te maken. Voor de meeste studenten was dit de eerste keer dat zij een lutherse kerk van binnen zagen. In de lunch liepen wij voor het tweede deel van de excursie naar Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam aan de Turfmarkt, sinds 2019 onderdeel van het Allard Pierson Museum. Hier lagen oude

Lutherdrukken en andere theologisch en kerkhistorisch relevante boeken op de studenten te wachten. Grote indruk maakten wederom de twee eerste Nederlandse vertalingen van Luthers Duitse Nieuwe Testament, beide uitgegeven in 1523, in Antwerpen en in Amsterdam. De studenten hadden niet verwacht in deze bijbels daadwerkelijk te mogen bladeren. De conservator van het Allard Pierson is altijd blij als ik met een groep studenten kom. Na Joop Boendermaker ben ik de enige hoogleraar Lutherana die ieder jaar weer een nieuwe generatie studenten kennis laat maken met dit prachtige lutherse erfgoed.

Excursie naar luthers Utrecht

Voor de masterstudenten viel de keuze voor de excursie op Utrecht. Om twee redenen: Ten eerste had een deel van de studenten afgelopen jaar de excursie naar Amsterdam al meegemaakt. Ten tweede is het dankbord voor de Deense koning in de lutherse kerk in Utrecht een van de case studies in de colleges. Ik heb er in 2019 ook een Engels artikel over geschreven ([hier](#) te downloaden). Maar we begonnen de excursie bij Museum Catharijnenconvent. Naast de unieke en prachtige eigen collecties, beheert dit museum ook delen van de collectie van het voormalige Evangelisch-Luthers Seminarium. Wij kregen handschoenen van het museum om vervolgens avondmaalsloodjes uit de lutherse traditie en van de Église Wallonne, alsook verschillende lutherse gedenkpenningen te bestuderen. Ik had ook een aantal eigen avondmaalsloodjes meegenomen, waaronder naast een luthers exemplaar een voorbeeld uit de Free Church of Scotland.

In de middag waren wij te gast in de lutherse gemeente in Utrecht, waar Geert Procee onze gastheer was. Hij liet een power point zien over de beginjaren van de gemeente, met onder andere afbeeldingen van allerlei interessante vondsten uit het Utrechts Archief. Na een rondgang over het Abraham Dolehof, konden de studenten het interieur van de lutherse kerk verkennen. Het is een mooi décor voor een college op locatie,

waarbij ik onder andere uitlegde hoe pragmatische tolerantie in het Utrecht aan het begin van de achttiende eeuw werkte, en wat de verschillen waren met Amsterdam. Ook de Deense koning Christiaan VI (1730-1746), die met collectes in de lutherse gemeenten in Denemarken, de verbouwing van de lutherse kerk mede mogelijk maakte, kwam aan de orde. De studenten vonden het prachtig het dankbord dan ook in het echt te kunnen zien. Aan het einde deden de studenten nog een wedstrijd 'Wie vindt de meeste zwanen in de kerk'.

prof. dr. Sabine Hiebsch

De lutherse zwaan op het orgel van de lutherse gemeente Utrecht.

Master Algemeen Kerkgeschiedenis

Als programmaleider voor het vak kerkgeschiedenis was het in het voorjaar mijn taak een nieuwe informatieclip op te nemen over de Master Algemeen Kerkgeschiedenis. Dat is onze éénjarige, of voor deeltijdstudenten tweejarige opleiding, helemaal gericht op kerkgeschiedenis. De vijf modules ervan kunnen ook los gevolgd worden.

Zo'n clip vergt veel voorbereiding, want in krap vier minuten moet verteld worden wat allemaal aan de orde komt.

Zelf geef ik in de tweede module drie van de zes colleges over 'Reformatoren aan het woord: kernteksten uit de reformatie'. In mijn colleges staan teksten van Martin Luther en van Katharina Schütz-Zell centraal. De vijfde module geef ik over 'De geschiedenis van het Nederlandse lutheranisme in de 16^e-18^e eeuw'. De modules van de Master Algemeen Kerkgeschiedenis zijn ook geschikt voor het postacademisch onderwijs en de permanente educatie voor predikanten.

prof. dr. Sabine Hiebsch

U kunt de clip [hier](#) bekijken en [hier](#) de reclamefolder voor de Master Algemeen Kerkgeschiedenis vinden.

Presentatie van de KBLS-Leerstool in de lutherse synode

Op 24 juni jl. was prof. dr. Sabine Hiebsch te gast in de vergadering van de lutherse synode. Zij was door de synodale commissie uitgenodigd om haar leerstoel aan de Theologische Universiteit Kampen|Utrecht te presenteren. Haar promovendus, ds.

Maarten Diepenbroek, tevens luthers synodelid, presenteerde aansluitend zijn promotieonderzoek over "Martin Luther en de liturgische vernieuwingsbeweging in het Nederlandse lutheranisme".

Prof. Hiebsch liet aan de hand van een power point presentatie aan de synodeleden zien hoe haar leerstoel functioneert en wat de thema's zijn, die in onderzoek, onderwijs en valorisatie aan de orde komen. Zij gaf een overzicht van de afgelopen zes jaar en van haar plannen voor de nieuwe contractperiode. Dankzij de inzet van prof. Hiebsch voor deze leerstoel heeft de Theologische Universiteit Kampen|Utrecht het grootste onderwijspakket Lutherana aan een Nederlandstalige universiteit. En is tevens de enige universiteit waar de geschiedenis van het Nederlandse lutheranisme verplicht voorkomt in het onderwijs in de bachelor én in de master. Een unieke combinatie.

In het aansluitende vragenronde gaven de synodeleden te kennen onder de indruk te zijn van hetgeen prof. Hiebsch voor Lutherana heeft weten te realiseren aan de Theologische Universiteit. Meerdere synodeleden merkten op het onbegrijpelijk te vinden dat de Protestantse Theologische Universiteit, sinds 2007 opvolger van onder andere het Evangelisch-Luther Seminarium, niet een dergelijk pakket Lutherana heeft. En dat het weinige dat er is, vooral keuzevakken zijn die dus niet gevolgd behoeven te worden.

Klik [hier](#) voor een pdf van de gepresenteerde power point

Column van prof. dr. Sabine Hiebsch

Lutherana Wereldwijd **Luthers in Washington D.C.**

Over enkele weken vertrekt mijn zoon voor 4,5 maand naar Washington D.C., om daar via een internationaal uitwisselingsprogramma van de Universiteit van Amsterdam rechten te studeren aan het Georgetown Law Center. Spannend voor hem, en voor ons als ouders.

Hij ging ook uitzoeken of er lutherse gemeenten zijn. Die blijken er ruimschoots te zijn. In het District of Columbia, het kerngebied van Washington, met 670.050 inwoners zijn dertien gemeenten van de Evangelical Lutheran Church in America (ELCA). Ter vergelijking: Amsterdam, met 821.752 inwoners in het kerngebied, heeft één lutherse gemeente. Met weliswaar enkele brandpunten, maar waarvan sommige buiten de stad liggen, zoals Haarlem.

De oudste van de lutherse gemeenten in Washington D.C. is in 1769 gesticht, de jongste in 2013. Acht gemeenten zijn in de negentiende eeuw gesticht, drie in de twintigste eeuw.

Heel interessant zijn voor mij als onderzoeker de namen van de gemeentes. In Nederland, waar de lutheranen vanaf het begin in de zestiende eeuw een van de getolereerde religieuze minderheden waren, dragen lutherse gemeenten slechts de naam van hun vestigingsplaats: Evangelisch-Lutherse Gemeente + plaatsnaam. Er is zelfs maar een enkele kerk in een lutherse gemeente, die een andere naam draagt dan

simpelweg 'lutherse kerk'. Ik denk dan bijvoorbeeld aan de Maartenkerk van de lutherse gemeente Zaandam, die deze naam op 12 september 2009 kreeg. Of de Maarten Luther Kerk in de Dintelstraat in Amsterdam, nu echter geen brandpunt meer. Of de Lutherkapel in Zeist. De voormalige Johanneskapel in Amstelveen was bij uitzondering niet naar Luther vernoemd.

Toen de lutherse gemeente Amsterdam in 1633 haar eerste kerk inwijdde, de Oude Lutherse Kerk aan het Spui, voelde de voorganger Casparus Pfeiffer zich nog genoodzaakt uit te leggen dat de kerk in de wandelgangen wel de lutherse kerk genoemd werd. Maar dat dit geenszins betekende dat deze kerk op Luther gebouwd was of dat men Luther als heilige vereerde zoals katholieken deden, die hun kerken dan ook de naam van heiligen gaven. Voor een religieuze minderheid viel er heel wat uit te leggen en de lutheranen wilden zeker niet over een kam worden geschoren met de katholieken, die op de onderste trede van de hiërarchische ladder van religieuze minderheden stonden.

In Washington D.C. daarentegen hebben alle dertien gemeenten van de ELCA een naam. En alleen de oudste ontleent haar naam aan de locatie: Georgetown. Sommige geven de confessionele identiteit meteen weg: Augustana, Reformation, Luther Place Memorial Church. Twee zijn vernoemd naar centrale nieuwtestamentische figuren: St. Matthew en St. Paul's. Andere hebben meer neutrale christelijke namen: Peace, Christ, First Trinity, Holy Comforter, Our Redeemer, Grace Evangelical.

Voor onze zoon valt er genoeg te ontdekken tijdens zijn maanden in Amerika en ik ben benieuwd meer te horen over de lutheranen in Washington D.C.

prof. dr. Sabine Hiebsch

Grace Evangelical Lutheran Church, Washington D.C.

Deze column mag onverkort worden overgenomen, voorzien van bronvermelding
U kunt de leerstoel steunen door een bedrag over te maken op onze rekening, ten name van de Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting, of door een meerjarige bijdrage toe te zeggen.

Voor meer informatie over de KBLs en de werkzaamheden van prof. dr. Sabine Hiebsch zie onze website.

COLOFON

Secretariaat

E: secretariaat.kblstichting@gmail.com

Penningmeester

KvK nr.: 68634641
IBAN: NL15 INGB 0007 7600 41
BIC: INGBNL2A
T.n.v.: Kooiman-Boendermaker-Luther Stichting
E: penningmeester.kblstichting@gmail.com

Prof. dr. Sabine Hiebsch

shiebsch@tukampen.nl

Aanmelden voor de Nieuwsbrief kan via een email naar:
secretariaat.kblstichting@gmail.com

